https://historyedu.cfu.ac.ir
Vol.5, No.1, spring, 2024
pp.15-27

Research in history education
Online ISSN:2783-2155
Print ISSN:2821-1014

Prioritization of Primary School Students' Interests in Learning the Knowledge Domains of Social Studies Using Hierarchical Analysis

Mohammad Soleiman Nejad[1] - Mahan Soleiman Nejad

Abstract

This research, using a quantitative approach and survey method, investigates the prioritization of primary school students' interests in the knowledge domains of social studies. Data was collected through pairwise comparison questionnaires, with information gathered from male students in grades 4 to 6 of primary school in Zone 4 of Karaj, Alborz province, using cluster sampling. The data was collected through 60 interviews and completion of related questionnaires, and after reaching theoretical saturation, the data was analyzed using the Analytic Hierarchy Process (AHP). The results indicated that history was the most favored subject among students, while economics attracted the least interest. Additionally, the findings suggest that schools have a more influential role than families in shaping students' interests. This study emphasizes the importance of the influence of both schools and families in motivating students to learn social studies and suggests that educational programs should be designed to strengthen cooperation between these two environments, increasing students' motivation and participation in learning the domains of social studies.

Keywords: History, Family, School, Social Studies, Learning.

[1] Corresponding Author, Email: **msdt59@yahoo.com**

دانشگاه فرهنگیان

فصلنامه علمی-تخصصی پژوهشی در آموزش تاریخ

دوره پنجم،شماره اول،بهار ۱۴۰۳

تاریخ ارسال ۱۴۰۲/۱۱/۲۵
تاریخ پذیرش:۱۴۰۲/۱۲/۲۵
صفحه۲۷-۱۵

https://historyedu.cfu.ac.ir
شاپای الکترونیکی:۲۱۵۵-۲۷۸۳
شاپای چاپی:۱۰۱۴-۲۸۲۱

DOI: 10.48310/RHE.2025.4211

اولویت‌بندی علاقمندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتبی با تاکید بر تاریخ

محمد سلیمان نژاد[۱]- ماهان سلیمان نژاد

گروه آموزشی علوم اجتماعی دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی 889-14665، تهران، ایران.

پژوهشگر پژوهشسرای ملاصدرا، ناحیه ۴ کرج. استان البرز.

چکیده

این پژوهش با رویکرد کمی و استفاده از روش پیمایشی، به بررسی اولویت‌بندی علاقمندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی پرداخته‌است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه مقایسه زوجی استفاده شده و اطلاعات از دانش‌آموزان پسر پایه چهارم تا ششم مقطع ابتدایی ناحیه ۴ کرج در استان البرز به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای جمع‌آوری گردید. داده‌ها از طریق ۶۰ مصاحبه و تکمیل پرسشنامه‌های مرتبط گردآوری و پس از رسیدن به اشباع نظری، با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) تحلیل شدند. نتایج نشان داد که دانش تاریخ بیشترین میزان علاقمندی را در میان دانش‌آموزان به خود اختصاص داده‌است، در حالی که دانش اقتصادی کم‌ترین میزان جذابیت را داشته‌است. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که مدرسه نسبت به خانواده نقش مؤثرتری در شکل‌دهی به علاقمندی‌های دانش‌آموزان دارد. این پژوهش بر اهمیت تأثیر مدرسه و خانواده در ترغیب دانش‌آموزان به یادگیری مطالعات اجتماعی تأکید کرده و پیشنهاد می‌کند که برنامه‌های آموزشی به‌گونه‌ای طراحی شوند که با تقویت همکاری میان این دو محیط، انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان در یادگیری حوزه‌های مطالعات اجتماعی افزایش یابد.

واژگان کلیدی: تاریخ، خانواده، مدرسه، مطالعات اجتماعی، یادگیری.

[۱] رایانامه نویسنده مسئول: **msdt59@yahoo.com**

۱. بیان مسئله

مطالعات اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های آموزشی در مقطع ابتدایی، با هدف ارتقای آگاهی دانش‌آموزان از دانش‌های تاریخ، جامعه، جغرافیا و اقتصاد طراحی شده است. این حوزه‌ها نقش اساسی در شکل‌گیری شناخت صحیح و توسعه مهارت‌های اجتماعی و تفکر انتقادی در دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. با این‌حال میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان به یادگیری این حوزه‌ها و عوامل مؤثر بر آن، همچنان به‌درستی مشخص نشده‌است. یکی از این عوامل، محل شکل‌گیری این علاقه‌مندی‌ها است که می‌تواند در محیط مدرسه یا خانواده اتفاق بیفتد.

دروس مطالعات اجتماعی، به‌دلیل ماهیت بین‌رشته‌ای خود، مهارت‌ها و ارزش‌هایی را ارتقا می‌دهند که برای ایفای نقش مؤثر در جامعه ضروری است (میرزایی، ۱۳۹۸: ۳). علاوه بر این، این دروس بستری برای تقویت مهارت‌های زندگی، تربیت اجتماعی و مشارکت فعال در جامعه فراهم‌می‌کنند (استوکارد، ۲۰۰۷: ۱۳). تحقق این اهداف مستلزم علاقه‌مندی دانش‌آموزان به این دروس است. کتاب مطالعات اجتماعی، مفاهیمی همچون حقوق شهروندی، آشنایی با نهادهای اجتماعی و حل مسائل را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهد و پس از خانواده، مهم‌ترین مرحله جامعه‌پذیری فرد محسوب می‌شود. عدم توجه کافی به این آموزش می‌تواند پیامدهای منفی برای جامعه‌پذیری و رشد اجتماعی دانش‌آموزان داشته‌باشد (مومنی، ۱۳۹۳: ۳۹).

خانواده نقش مهمی در ایجاد انگیزه یادگیری در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که محیط خانواده و مشارکت والدین به‌طور قابل‌توجهی بر رفتارهای تحصیلی و نتایج یادگیری دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد (مارتی‌نلی و آگوئنا، ۲۰۱۴). این تأثیر از طریق حمایت عاطفی، مشارکت در فعالیت‌های آموزشی و ایجاد فضای یادگیری مناسب آشکار می‌شود. باورها و نگرش‌های والدین نیز به‌صورت مستقیم بر سطح انگیزه تحصیلی فرزندانشان اثرگذار است، به‌طوری که نگرش‌های حمایتی والدین می‌تواند مشارکت تحصیلی و علاقه‌مندی دانش‌آموزان به یادگیری را افزایش دهد. محیط خانوادگی مثبت به رشد شخصیت، تقویت رفتارهای یادگیری و بهبود کیفیت آموزشی کمک می‌کند (یاتی و همکاران، ۲۰۲۲).

علاوه بر خانواده، مدرسه نیز به‌عنوان نخستین محیط رسمی یادگیری، نقش مهمی در شکل‌گیری علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ایفا می‌کند. مطالعات نشان داده‌است که روش‌های تدریس تعاملی و جذاب، تأثیر بسزایی در افزایش مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری و بهبود نتایج تحصیلی آنان دارد (بودی‌هارتی و آنیترا، ۲۰۲۴). محیط یادگیری

مدرسه، روش‌های آموزشی معلمان و تعاملات دانش‌آموزان با همسالان، همگی می‌توانند بر میزان علاقه‌مندی آن‌ها به حوزه‌های دانشی مختلف مطالعات اجتماعی تأثیرگذار باشند. در این میان، آگاهی اجتماعی به‌عنوان یکی از ابعاد رشد فردی، بر توانایی دانش‌آموزان در درک احساسات و دیدگاه‌های دیگران، همدلی و شناخت مسائل اجتماعی تأکید دارد. در این زمینه، مشارکت والدین و روابط با همسالان نقشی کلیدی در توسعه آگاهی اجتماعی دانش‌آموزان دارند (ینگ و کاتی، ۲۰۲۳). بنابراین ضروری است که والدین و معلمان به اهمیت مشارکت فعال خود در آموزش مطالعات اجتماعی توجه داشته باشند تا بدین‌وسیله، علاقه‌مندی دانش‌آموزان به این حوزه تقویت شود.

با توجه به این مسائل، پژوهش حاضر به بررسی و اولویت‌بندی علاقمندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی می‌پردازد. همچنین، این مطالعه به دنبال پاسخ به این پرسش است که کدام حوزه از میان حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی، تاریخی و جغرافیایی، از جذابیت بیشتری برای دانش‌آموزان برخوردار است؟ علاوه بر این، پژوهش بررسی خواهدکرد که علاقه‌مندی دانش‌آموزان بیشتر تحت تأثیر محیط مدرسه شکل می‌گیرد یا خانواده؟ برای دستیابی به این هدف، از روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) استفاده‌خواهدشد تا میزان تأثیر دو محیط مدرسه و خانواده بر اولویت‌بندی علاقمندی‌های دانش‌آموزان تحلیل شود. نتایج این پژوهش می‌تواند به معلمان، والدین و سیاست‌گذاران آموزشی در طراحی برنامه‌های درسی و بهبود روش‌های آموزشی برای تقویت انگیزه یادگیری مطالعات اجتماعی کمک کند.

۱-۱. پیشینه موضوع

درویش پنجه‌که (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی اهمیت تدریس درس مطالعات اجتماعی در دوره ابتدایی» به بررسی اهمیت این درس در مدارس ابتدایی پرداخته‌است. هدف اصلی این مقاله، آشنایی والدین و افراد جامعه با اهمیت تدریس درس مطالعات اجتماعی و ایجاد نگرشی جدید نسبت به این ماده درسی است. روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق از طریق منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی انجام‌شده و نتایج نشان داده‌است که با توجه به هدف تعلیم و تربیت در مدارس ابتدایی، یعنی تربیت شهروندان مسئول و دستیابی به حیات طیبه، درس مطالعات اجتماعی می‌تواند به‌طور مؤثری شناخت‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های ضروری برای زندگی را در دانش‌آموزان ایجاد کند.

رحیمی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی کیفی با رویکرد پدیدارشناسی، به بررسی تجربه زیسته دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی از درس مطالعات اجتماعی پرداختند. پژوهش در مدارس شهر ارومیه انجام و از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد تا داده‌ها به حد اشباع برسد. در این تحقیق ۱۵ دانش‌آموز مصاحبه شدند و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل موضوعی ۷ مرحله‌ای کلایزی صورت گرفت. نتایج تحلیل دیدگاه دانش‌آموزان در سه حوزه اصلی (فرهنگ و هویت، نظام اجتماعی، منابع و فعالیت‌های اقتصادی) به شناسایی ۳۱۱ کد اولیه، ۳۰ زیرمضمون و ۶ مضمون اصلی منجر شد. این مضامین شامل ویژگی‌های فرهنگی اسلامی، تفکر انتقادی، درک مسائل اجتماعی، مسئولیت‌پذیری فردی، شناخت استعدادهای کشور و استفاده بهینه از منابع است. یافته‌ها نشان‌دهنده اهمیت تدریس این مفاهیم در رشد آگاهی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان است.

در پژوهش‌های خارجی یاتی و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای با عنوان «تأثیر انگیزه محیط خانواده بر شخصیت و نتایج یادگیری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی» به بررسی تأثیر انگیزش محیط خانواده بر شخصیت و نتایج یادگیری دانش‌آموزان ابتدایی پرداخته‌اند. این پژوهش به‌صورت مطالعه مروری انجام شد و نتایج آن از تحلیل مقالات مرتبط موجود در رسانه‌های الکترونیکی استخراج گردید. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که انگیزش محیط خانواده نقش حیاتی در شکل‌گیری شخصیت و رفتار یادگیری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی ایفا می‌کند. به‌ویژه، یک محیط خانوادگی هماهنگ و حمایتگر به‌طور کامل از فرآیند رشد ویژگی‌های شخصیتی و رفتارهای یادگیری کودکان پشتیبانی کرده و شرایط لازم برای دستیابی به نتایج یادگیری بهینه را فراهم می‌آورد.

تووره و دوجی (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای با عنوان «از خانواده تا دانش‌آموز در آموزش مطالعات اجتماعی: نمونه عملی» به بررسی تأثیر مشارکت خانواده در درس مطالعات اجتماعی پرداخته‌اند. هدف این تحقیق جلب توجه به اهمیت مشارکت خانواده در فرآیند آموزشی و ارائهٔ یک الگوی عملی برای گنجاندن این مشارکت در درس مطالعات اجتماعی کلاس پنجم ابتدایی بود. این پژوهش بر اساس واحد «آشنایی با منطقه خود» در حوزه یادگیری «مردم، مکان‌ها و محیط‌ها» که هدف آن توانایی توضیح تأثیر اقلیمی بر فعالیت‌های انسانی در منطقه زندگی دانش‌آموزان از طریق مثال‌های روزمره است، طراحی شد. در این تحقیق، طرح درس‌ها، راهنماهای مربوط به خانواده و دانش‌آموزان برای الگوی عملی ارائه گردید. همچنین برای ارائه یافته‌ها، از نظرات ویدیویی ثبت‌شده در حین فعالیت، سوابق داستانی دانش‌آموزان، داده‌های حاصل از مصاحبه‌های دانش‌آموزی و نظرات خانواده‌ها در دفاتر همکاری خانوادگی استفاده شد. نتایج نشان داد که مشارکت خانواده در درس‌های مطالعات اجتماعی می‌تواند به بهبود موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان، تقویت آگاهی از مسئولیت‌پذیری و اعتماد به نفس، همچنین تقویت روابط خانوادگی و رشد فردی اعضای خانواده کمک نماید.

مارتی‌نلی و آگوئنا (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای با عنوان «انگیزه در دانش‌آموزان آموزش ابتدایی و باورها و نگرش‌های والدین» به بررسی تأثیر باورها و نگرش‌های والدین بر انگیزه یادگیری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی پرداخته‌اند. هدف این پژوهش، تحلیل روابط ممکن بین انگیزه‌های دانش‌آموزان و باورها و نگرش‌های والدین آنها بوده‌است. در این تحقیق ۲۶۲ دانش‌آموز مقطع ابتدایی از کلاس‌های سوم و پنجم از هر دو جنس به همراه والدینشان شرکت داشتند. برای ارزیابی از دو مقیاس استفاده شد: مقیاس ارزیابی انگیزه تحصیلی و مقیاس ارزیابی باورها و نگرش‌های والدین. نتایج این مطالعه نشان داد که میان انگیزه دانش‌آموزان و باورهای والدین آنها همبستگی معناداری وجود دارد.

پژوهش‌های پیشین تأکید دارند که خانواده نقش مهمی در انگیزه یادگیری و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ایفا می‌کند، اما کم‌تر به تأثیر مدرسه و روش‌های تدریس پرداخته‌اند. همچنین این مطالعات از مدل‌های تحلیلی پیشرفته مانندAHP استفاده نکرده و تعمیم‌پذیری آنها محدود بوده‌است. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از تحلیل سلسله‌مراتبی به بررسی دقیق‌تر اولویت‌بندی علاقمندی‌های دانش‌آموزان به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی و تأثیر محیط خانواده و مدرسه بر این علاقمندی‌ها می‌پردازد.

۲-۱. روش

مقدارعددی	تعریف	ترجیحات
۱	اهمیت مساوی	در تحقق هدف، دو شاخص اهمیت مساوی دارند.
۳	اندکی بیشتر	اهمیت i اندکی بیشتر از j است.
۵	اهمیت بیشتر	برای تحقق هدف، اهمیت i بیشتر از j است.
۷	خیلی بیشتر	برای تحقق هدف، اهمیت i خیلی بیشتر از j است.
۹	اهمیت مطلق	اهمیت خیلی بیشتر i نسبت به j به طور قطعی به اثبات رسیده است.
۸-۶-۴-۲	ترجیحات بینابین	زمانی که قضاوت بین دو معیار سخت می‌باشد وحالت میانه وجود دارد.

این پژوهش با رویکرد کمی و استفاده از روش پیمایشی، به بررسی اولویت‌بندی علاقمندی‌های دانش‌آموزان به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی پرداخته‌است. مطالعه حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ گردآوری و تحلیل داده‌ها توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای مبتنی بر مقایسه زوجی استفاده شد که اطلاعات آن از دانش‌آموزان پسر پایه چهارم تا ششم مقطع بتدایی ناحیه ۴ استان البرز به روش نمونه‌گیری احتمالی خوشه‌ای جمع‌آوری گردید. جهت تحلیل داده‌ها از روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) بهره گرفته‌شد. معیارهای این پژوهش شامل دانش اجتماعی، دانش تاریخی، دانش اقتصادی و دانش جغرافیا، بر مبنای علاقمندی از طریق محیط مدرسه و علاقه‌مندی در محیط خانواده بوده‌است. فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی که بر پایه مقایسه‌های زوجی استوار است، به‌عنوان روشی برای تصمیم‌گیری چندمعیاره در حوزه‌های مختلف از جمله علوم تربیتی، مدیریت و علوم اجتماعی به‌کار می‌رود و با شکستن

جدول شمارهٔ ۱: مقادیر نه‌گانه کمیتی مقایسات زوجی ساعتی

مسائل پیچیده به سطوح هدف کلی، معیارها، زیرمعیارها و گزینه‌ها، فرآیند تصمیم‌گیری را ساده‌سازی می‌کند (ساعتی[1]، ۲۰۰۸).

جامعهٔ آماری این تحقیق شامل دانش‌آموزان پسر مقطع ابتدایی ناحیه ۴ استان البرز در سال تحصیلی ۱۴۰۳بوده‌است. نمونه‌گیری به روش احتمالی خوشه‌ای انجام شد و در نهایت پس از ۶۰ مصاحبه و تکمیل پرسشنامه‌های مربوطه و احساس اشباع نظری توسط محققین، داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرارگرفتند.

۲. یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش در دو بخش توصیفی و تحلیلی ارائه شده‌است. در بخش توصیفی، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه در قالب جدول ۲ ارائه‌شده و در بخش تحلیلی، معیارهای پژوهش شامل دانش اجتماعی، دانش تاریخی، دانش اقتصادی و دانش جغرافیا، برای گزینه‌های پژوهش (علاقه‌مندی از طریق مدرسه و علاقه‌مندی از طریق خانواده) به روش مقایسه زوجی (AHP) رتبه‌بندی شده‌اند.

الف) توصیف

1- Saati

جدول شمارۀ ۲: ویژگی‌های نمونه آماری

ویژگی پاسخ دهندگان	سن			پایه تحصیلی		
	۱۱ سال و کمتر	۱۲ سال	۱۳ سال و بیشتر	چهارم	پنجم	ششم
فراوانی	۱۷	۲۱	۲۲	۲۳	۱۹	۱۸
درصد	۲۸/۳ درصد	۳۵ درصد	۳۶/۷ درصد	۳۸/۳ درصد	۳۱/۷ درصد	۳۰ درصد

براساس جدول شمارۀ ۲، توزیع سنی پاسخگویان از ۲۸ درصد تا ۳۶ درصد بوده‌است. همچنین، توزیع پایه تحصیلی پاسخگویان بیشترین آنها در پایۀ چهارم با ۳۸ درصد، پایه پنجم با ۳۲ درصد و کم‌ترین آنها مربوط به پایۀ ششم با ۳۰ درصد بوده‌است.

ب) تحلیل

بعد از تجزیه مسأله به روش سلسله مراتبی، عناصر سطوح مختلف به صورت دوتایی با هم مقایسه می‌شوند و سپس براساس میزان ارجحیت دو معیار، ارزش‌گذاری صورت خواهدگرفت. در این پژوهش جهت انجام مقایسه، ماتریس ۴*۴ تشکیل و سپس با تخصیص مقادیر جدول ساعتی، معیارهای مختلف دوتایی باهم مقایسه شدند.

به صورت کلی ماتریس مقایسه زوجی به صورت زیر است:

$$\begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \cdots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \cdots & a_{nn} \end{bmatrix} \quad \text{یا} \quad A=[a_{ij}]$$

$$I,j= 1, 2, \ldots, n$$

که در aij میزان ترجیح حاصل از مقایسه دو جایگزین i,j است؛ بنابراین از طریق ماتریس مقایسه زوجی می‌توان وزن راهکارهای اصلی و فرعی را به دست آورد. برای به دست آوردن وزن هر یک از معیارها، ابتدا باید عناصر ماتریس مقایسۀ زوجی نرمال‌گردند.

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^{n} a_{ij}}$$

که در آن rij میزان ترجیح نرمال شده دو جایگزین i و j، و $\sum_{j=1}^{n} a_{ij}$ جمع عناصر در هر ستون ماتریس است. از این رو، ماتریس مقایسه زوجی، از تقسیم هر عنصر در جمع ستون خودش نرمال می‌شود. پس از آن، میانگین عناصر در هر سطر از ماتریس نرمال، محاسبه می‌شود که همان وزن معیارها را نشان خواهدداد.

$$W_i = \frac{1}{n}\left[\sum_{j=1}^{n} r_{ij}\right]$$

در رابطه فوق، Wi وزن معیار iام و n تعداد عناصر مورد مقایسه در هر سطر می‌باشد. ذکر این نکته لازم است که در تصمیم‌گیری‌های گروهی برای انجام ماتریس گروه‌ها از میانگین هندسی پاسخ‌های پرسش شوندگان به عنوان ماتریس استفاده می‌شود.

$$\overline{a_{ij}} = \left(\prod_{k=1}^{p} a_{ij}^{(k)}\right)^{\frac{1}{p}}$$

که در آن $\overline{a_{ij}}$ میانگین هندسی میزان ترجیحات دو جایگزین i ، j و k مربوط به فرد پرسش‌شونده و p تعداد افرادی است که پرسشنامه توسط آنها تکمیل شده‌است. ارزیابی پرسشنامه توسط محققان نشان‌داد که نظرات پاسخگویان در خصوص عوامل و معیارهای تأثیرگذار از روند مشابهی برخوردار بوده‌است؛ بنابراین در این مطالعه محاسبه میانگین هندسی به جای میانگین وزنی هندسی مناسب تشخیص داده‌می‌شود. تمامی مراحل ذکر شده فوق (ترسیم درخت تصمیم‌گیری، محاسبه وزن معیارها، زیر معیارها و ماتریس مقایسه زوجی) از طریق نرم افزار Excel و به روش AHP صورت گرفت. با استفاده از روش میانگین هندسی ردیف‌های ماتریس، ضرایب اهمیت معیارها که از تقسیم میانگین هندسی هر معیار به جمع میانگین‌ها بدست می‌آید محاسبه می‌گردد. پس از تعیین ضریب اهمیت هریک از معیارها، ضریب اهمیت گزینه‌ها مشخص می‌شوند. در این مرحله ارجحیت هریک از گزینه‌ها نسبت به معیارها برمبنای مقیاس کمی ساعتی مورد قضاوت قرارمی‌گیرند (ساعتی ،۲۰۰۳).

در جدول‌های ۳ و ۴ وزن هرکدام از معیارهای یادگیری دانش اجتماعی، دانش تاریخی، دانش اقتصادی و دانش جغرافیا به ترتیب به صورت خام و استاندارد شده قرارگرفته‌است.

جدول شمارهٔ ۳: محاسبه میانگین علاقمندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی

معیارها	دانش اجتماعی	دانش تاریخی	دانش اقتصادی	دانش جغرافیا
دانش اجتماعی	1.00	0.21	4.70	3.60
دانش تاریخی	4.80	1.00	4.90	3.90
دانش اقتصادی	0.21	0.20	1.00	0.16
دانش جغرافیا	0.28	0.26	6.10	1.00

جدول شمارهٔ ۴: محاسبه نمرهٔ نرمال شدهٔ علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی

معیارها	دانش اجتماعی	دانش تاریخی	دانش اقتصادی	دانش جغرافیا	میانگین هندسی
دانش اجتماعی	0.16	0.12	0.28	0.42	0.25
دانش تاریخی	0.76	0.60	0.29	0.45	0.53
دانش اقتصادی	0.03	0.12	0.06	0.02	0.06
دانش جغرافیا	0.04	0.15	0.37	0.12	0.17

با توجه به نرخ سازگاری کم‌تر از ۰/۱، وزن‌های تخصیص یافته قابل قبول بوده و نیازی به رفع ناسازگاری نمی‌باشد.

میانگین هندسی جدول ۴ نشان می‌دهد اولویت علاقمندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی به ترتیب: دانش تاریخ با ۵۳ درصد، دانش اجتماعی با ۲۵ درصد، دانش جغرافیا با ۱۷ درصد و دانش اقتصاد با ۶ درصد قراردارند.

در جدول‌های ۵ و ۶ وزن هرکدام از معیارهای علاقمندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی از طریق مدرسه به ترتیب به صورت خام و استاندارد قرارگرفته‌است.

جدول شمارهٔ ۵: محاسبه میانگین علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی از طریق مدرسه

مدرسه	دانش اجتماعی	دانش تاریخی	دانش اقتصادی	دانش جغرافیا
دانش اجتماعی	1.00	5.90	5.20	4.70
دانش تاریخی	0.17	1.00	3.90	5.40
دانش اقتصادی	0.19	0.26	1.00	0.17
دانش جغرافیا	0.21	0.19	5.80	1.00

جدول شمارهٔ۶: محاسبه نمره نرمال شده معیارهای علاقه‌مندی‌های از طریق مدرسه

مدرسه	دانش اجتماعی	دانش تاریخی	دانش اقتصادی	دانش جغرافیا	میانگین هندسی
دانش اجتماعی	0.64	0.80	0.33	0.42	0.55
دانش تاریخی	0.11	0.14	0.25	0.48	0.24
دانش اقتصادی	0.12	0.03	0.06	0.02	0.06

دانش جغرافیا	0.14	0.03	0.36	0.09	0.15

با توجه به نرخ سازگاری کم‌تر از ۰/۱، وزن‌های تخصیص یافته قابل قبول بوده و نیازی به رفع ناسازگاری نمی‌باشد.

میانگین هندسی جدول 6 نشان می‌دهد اولویت علاقمندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی از طریق مدرسه به ترتیب: دانش اجتماعی با ۵۵ درصد، دانش تاریخ با ۲۴ درصد، دانش جغرافیا با ۱۵ درصد و دانش اقتصاد با ۶ درصد قراردارند.

در جدول‌های ۷ و ۸ وزن هر کدام از علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی از طریق خانواده به ترتیب به صورت خام و استاندارد قرارگرفته‌است.

جدول شمارهٔ ۷: محاسبه میانگین علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی از طریق خانواده

خانواده	دانش اجتماعی	دانش تاریخی	دانش اقتصادی	دانش جغرافیا
دانش اجتماعی	1.00	5.10	0.43	4.30
دانش تاریخی	0.20	1.00	0.26	4.90
دانش اقتصادی	2.30	3.80	1.00	0.19
دانش جغرافیا	0.23	0.20	5.30	1.00

جدول شمارهٔ ۸: محاسبه نمرهٔ نرمال شده علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی از طریق خانواده

خانواده	دانش اجتماعی	دانش تاریخی	دانش اقتصادی	دانش جغرافیا	میانگین هندسی
دانش اجتماعی	0.27	0.50	0.06	0.41	0.31
دانش تاریخی	0.05	0.10	0.04	0.47	0.17
دانش اقتصادی	0.62	0.38	0.14	0.02	0.29
دانش جغرافیا	0.06	0.02	0.76	0.10	0.23

با توجه به نرخ سازگاری کم‌تر از ۰/۱، وزن‌های تخصیص یافته قابل قبول بوده و نیازی به رفع ناسازگاری نمی‌باشد.

میانگین هندسی جدول 8 نشان می‌دهد اولویت علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی از طریق خانواده به ترتیب: دانش اجتماعی با ۳۱ درصد، دانش اقتصادی با ۲۹ درصد دانش جغرافیا با ۲۳ درصد و دانش تاریخی با ۱۷ درصد و قراردارند.

در جدول‌های ۵ و ۶ وزن هرکدام از معیارهای علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی از طریق خانواده به ترتیب به صورت خام و استاندارد قرارگرفته‌است.

جدول شمارهٔ ۹: محاسبه نمرات نرمال شده معیار علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری از طریق مدرسه و خانواده

ماتریسم تصمیم	دانش اجتماعی	دانش تاریخی	دانش اقتصادی	دانش جغرافیا	نمره نهایی
علاقمندی از طریق مدرسه	0.55	0.24	0.06	0.15	۵۶/۹
علاقمندی از طریق خانواده	0.31	0.17	0.29	0.23	۴۳/۱
وزن معیارها	0.25	0.53	0.06	0.17	۱۰۰

در نهایت با تلفیق و ترکیب امتیاز معیارها و همچنین گزینه‌ها که از ماتریس‌های مقایسه‌ای زوجی حاصل شدند، امتیاز نهایی گزینه‌ها محاسبه گردیدند. نتایج نشان می‌دهد میزان علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی از طریق مدرسه ۵۶/۹ درصد و از طریق خانواده ۴۳/۱ درصد است، که میزان علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی از طریق مدرسه بیشتر از خانواده می‌باشد.

۳. نتیجه‌گیری

مطالعات اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های آموزشی در مقطع ابتدایی، نقش اساسی در توسعه آگاهی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارد. این پژوهش با هدف اولویت‌بندی علاقمندی‌های دانش‌آموزان ابتدایی به حوزه‌های مختلف مطالعات اجتماعی و تحلیل تأثیر محیط مدرسه و خانواده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی استفاده کرده‌است.

نتایج پژوهش نشان‌داد که دانش تاریخ بیشترین میزان علاقه‌مندی را در میان دانش‌آموزان ابتدایی به خود اختصاص داده‌است، درحالی‌که دانش اقتصادی کم‌ترین میزان جذابیت را داشته‌است. این امر می‌تواند به ماهیت داستان‌محور و روایی تاریخ بازگردد که برای کودکان جذاب‌تر و ملموس‌تر است، درحالی‌که مفاهیم اقتصادی به دلیل انتزاعی بودن، نیازمند روش‌های تدریس خلاقانه‌تر برای جلب توجه دانش‌آموزان هستند. این یافته با نتایج پژوهش‌های درویش پنجه (۱۳۹۹) و رحیمی و همکاران (۱۳۹۸) هم‌راستا است که بر اهمیت تدریس مفاهیم تاریخی و اجتماعی برای ارتقاء مهارت‌های اجتماعی و هویتی دانش‌آموزان تأکید دارند.

همچنین یافته‌ها بیانگر آن هستند که مدرسه نقش مؤثرتری نسبت به خانواده در شکل‌دهی به علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان در مطالعات اجتماعی دارد (۵۶,۹ درصد در مقابل ۴۳,۱ درصد). این نتیجه نشان می‌دهد که برنامه‌های درسی و روش‌های تدریس به‌کاررفته در مدارس، تأثیر بسزایی در ایجاد و جهت‌دهی به علایق دانش‌آموزان در این حوزه دارند. با این‌حال خانواده‌ها تأثیر بیشتری در ایجاد علاقه نسبت به دانش اقتصادی دارند، درحالی‌که مدرسه عمدتاً موجب گرایش دانش‌آموزان به دانش اجتماعی و تاریخی می‌شود. این موضوع می‌تواند ناشی از ارتباط روزمره کودکان با مسائل اقتصادی در محیط خانه، مانند خرید، پس‌انداز و تصمیم‌گیری‌های مالی کوچک باشد که والدین به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در آنها نقش دارند. همچنین نقش برجستهٔ مدرسه در شکل‌دهی به علاقمندی‌های دانش‌آموزان با یافته‌های پژوهش یاتی و همکاران (۲۰۲۲) و توره و دوجی (۲۰۱۷) همخوانی دارد که تأثیر محیط مدرسه در شکل‌دهی به انگیزه و عملکرد یادگیری دانش‌آموزان را

تأکید می‌کنند. در عین حال تأثیر محیط خانواده در جذب دانش‌آموزان به مفاهیم اقتصادی نیز با یافته‌های پژوهش‌های خارجی منطبق است.

این نتایج بر اهمیت مدرسه در ترغیب دانش‌آموزان به یادگیری مطالعات اجتماعی تأکید دارد و نشان‌می‌دهد که باید روش‌های تدریس تعاملی و جذاب در کلاس‌های درس تقویت شوند. استفاده از روش‌های داستان‌گویی، بازی‌های آموزشی، شبیه‌سازی‌های اجتماعی و پروژه‌های عملی می‌تواند به افزایش انگیزه و درگیری دانش‌آموزان با موضوعات مطالعات اجتماعی کمک کند. علاوه بر این نقش خانواده در تقویت انگیزه یادگیری، به‌ویژه در حوزه اقتصادی، نباید نادیده‌گرفته‌شود.

پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی به‌گونه‌ای طراحی شوند که با تقویت همکاری میان خانواده و مدرسه، موجب افزایش انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان در یادگیری حوزه‌های دانشی مطالعات اجتماعی شوند. این امر می‌تواند از طریق برگزاری کارگاه‌های مشترک برای معلمان و والدین، گنجاندن فعالیت‌های یادگیری خانگی در برنامه‌های درسی و استفاده از فناوری‌های آموزشی برای ارتباط مستمر میان مدرسه و خانه تحقق یابد. در نهایت، ایجاد پل ارتباطی میان محیط مدرسه و خانواده می‌تواند به توسعه یادگیری عمیق‌تر و افزایش درک دانش‌آموزان از مسائل اجتماعی، تاریخی، جغرافیایی و اقتصادی کمک کند.

منابع

استوکارد، جیمز دبیلو (۲۰۰۷). آموزش مطالعات اجتماعی در مدارس متوسطه. ترجمۀ مهرداد هوشمند، تهران: اندیشه احسان.

درویش پنجه‌که، مطالعات مصطفی (۱۳۹۹). بررسی اهمیت تدریس درس مطالعات اجتماعی در دوره ابتدایی، مجله رهیافت‌های نوین در اسلامی، دورۀ ۲، شمارۀ ۵: ۵۵۳-۵۶۳.

رحیمی و همکاران (۱۳۹۸). تجارب زیستۀ دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی از درس مطالعات اجتماعی، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، دورۀ ۲، شمارۀ ۳۵: ۱۷۳-۱۸۹.

مومنی، حسن (۱۳۹۳). علاقه‌مندکردن دانش‌آموزان به جامعه‌شناسی، رشد آموزش علوم اجتماعی، دورۀ ۱۶، شمارۀ ۴: ۳۹-۴۴.

میرزایی، جمشید (۱۳۹۸). راهبردهای تدریس مؤثر در آموزش مطالعات اجتماعی، *پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی*، دورۀ ۱، شمارۀ ۲: ۱-۲۷.

Budiharti, U. S., & Anitra, R. (2024). Analysis of Social Studies Learning Outcomes of Elementary School Students Based on Learning Motivation. *Jurnal Ilmu Pendidikan Dasar Indonesia*, *3*(4), 175-187.

Martinelli, S., & Aguena, E. C. (2014). Motivation in elementary school students and the beliefs and attitudes of parents. *Revista de Investigación en Psicología*, 14(1), 53-63.

Saaty, T. L. (2008). Decision making with the analytical hierarchy process. International Journal of Services Sciences., 83- 98.

Türe, H., & Deveci, H. (2017). From Family to Child in Social Studies Education: Practice Example. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, *1*(1), 1-21.

Yati, Y., Wulandari, M. D., & Darsinah, D. (2022). Family Environment Motivation Influences Character and Learning Outcomes of Elementary School Students. *MASALIQ*, 2(4), 551-558.

Ying, K. W., & Kutty, F. M. (2023). Parental Involvement and Peer Relationships towards Primary School Students' Social Awareness Parental Involvement and Peer Relationships towards Primary School Students' Social Awareness. *International Journal of Academic Research in Progressive Education & Development*, *1*(2), 242-261.